

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2719>

Number: 32 , p. 13-23, Winter III 2015

TELEVİZYONUN KÜLTÜREL DÖNÜŞÜMÜ: CANLI ŞİDDET YAYINLARI

*CULTURAL CHANGE OF TELEVISION: LIVE VIOLENCE
BROADCAST*

Prof. Dr. Sedat CERECİ

Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü

Özet

Televizyon yayıncılığında ilk stüdyo dışı yayınlar naklen yayın olarak başlamıştır ve naklen yayınlar izleyicilerde büyük bir merak ve heyecanla karşılanmıştır. Bir olayı veya etkinliği, gerçekleştikten sonra olduğu gibi izleyicilere aktaran naklen yayın, stüdyo dışında ve yaşamın içinde olması nedeniyle izleyicilerde heyecana neden olmuştur. İlk naklen yayınlar çoğunlukla maç veya konser gibi etkinlikleri konu edinmiştir. Teknolojinin gelişmesi televizyon yayıncılığına da büyük olanaklar sağlamış, radyolink yayından uydu yayınına geçilmiştir. Dünyanın değişen konjonktürü içinde teknolojiye bağlı olarak kültürler ve yaklaşımlar da değişmiş, televizyonun içeriği ve yayın anlayışı da çağa uygun biçimde değişmiştir. İnsanların çoğunun kırsal alanlarda yaşadığı 1960li ve 1970li yıllarda televizyonun içeriğini de kırsal alan sorunları ve doğal insan ilişkileri oluştururken, daha sonraki dönemde başlayan yapay ilişkiler ve bencil ve çıkarıcı yaklaşımlar televizyonda yaygınlaşmıştır. 1980lerden sonra televizyon tam bir eğlence aracına dönüşmüş ve popüler kültürün başlıca yayın aracı olmuştur. Sürekli tüketimi ve zaman geçirmek için her yolu mübah olarak sunan popüler kültür, önerilerini televizyon aracılığıyla geniş kitlelere kabul ettirmiştir. Daha çok kazanma ve daha geniş alanlarda egemen olma amacıyla her yola başvuran güçler de televizyonu kullanmışlardır. Televizyon da gelişen teknoloji aracılığıyla dünyanın her yerine ulaşmış ve her türlü etkinlik ve olayı insanlara aktarmıştır. Son on yıllarda televizyon kanalları, izleyicilerin çok ilgisini çektiklerini düşündükleri hırsızlık, cinayet, trafik kazası, siyasi çatışmalar, savaşlar, polis operasyonları gibi olayları sıklıkla canlı yayınlamaktadır. Canlı şiddet yayınları televizyon kanallarına çok para kazandırmakta, ancak televizyon kanalları bu sırada insanların psikolojilerini ve sonuçlarını hesaba katmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Televizyon, Canlı Yayın, Savaş, Şiddet, Operasyon

Abstract

First non-studio broadcasts began as rebroadcast and rebroadcast caused the spectator great curiosity and great excitement in television history. Rebroadcast conveys the spectator an event or an activation as they happened after they happened and first rebroadcasts caused excitement because topics were out of studio and inside of life. Topics of the first rebroadcasts were generally activations like matches or concerts. Development of technology provides many facilities for television and television technics passed from radiolink to satellite transmission. Cultures and approaches changed due to changing conjuncture of the world and contents of television also

changed due to contemporary conditions. Most of people lived in rural areas in 1960s and 1970s and content of television also included rural problems and natural relations but hypocritical relations and egotistical approaches pervaded in television after that. Television change into a entertainment instrument after 1980s and became one of the main instrument of popular culture. Popular culture presents permanent consuming and enrolls all ways licit to spend time and popular culture convinced masses via television. The Powers who wanted to gain more and to be dominant wider areas used television. Television also reached all places via technology in trhe world and convey people all events and all activations. Television channels often convey thievery and murders and road accident, and political conflict and wars and security operations in live broadcast that were thaught more excited for people by television channels in last decades. Live violence broadcast brings television channels much money but by the way television channels do not regard psychologies of people and results.

Key Words: Television, Live Broadcast, War, Violence, Operation

GİRİŞ

Bu çalışmada, son yıllarda televizyon ekranlarında sıkça görülen cinayet görüntülerinin ve hemen ardından canlı olarak yayınlanan çatışma, savaş ve polis operasyonu örneklerinden yola çıkılarak televizyon ve şiddet ilişkisi araştırılmış; küresel gelişmelere ve teknolojik ilerlemelere bağlı olarak televizyonda yaygınlaşan canlı şiddet yayını sorunu değerlendirilmiştir. Kültürel dönüşüme koşut olarak ortaya çıkan televizyon yayınlarındaki içerik değişimi ve televizyon izleyicisinin televizyondan beklentileri ilişkisi irdelenmiş, bağlantılı olarak televizyonun heyecanlı çatışma, savaş ve operasyon görüntülerini yayınlama tekniği açıklanmaya çalışılmıştır. 1. Körfez Savaşı örneğinden yola çıkılarak, modern çağın etkin bir kültür aracı olarak da televizyonun, ölümü, öldürmeyi, şiddeti normal bir eyleme dönüştüren ve şiddet eğilimlilerine cesaret veren bir araç olduğu, izleyicileri şiddete çağırmasa bile şiddeti normalleştirdiği vurgulanmıştır. 1991 yılında 1. Körfez Savaşı'yla başlayan canlı savaş yayınları, cinayetlerin ve polis operasyonlarının da canlı olarak yayınlanmasıyla devam etmiş, bu kapsamda güvenliğin gizliliğinden şiddetin insan psikolojisinde oluşturduğu olumsuz etkilere kadar pek çok konu göz ardı edilmiştir. Şiddetle birlikte ulusal, toplumsal ve ahlaki değerler konusunda da çoğunlukla çıkarları doğrultusunda ilkeler ve yöntemlerle çalışan televizyon kanalları, bu nedenle sık sık şiddeti yaygınlaştırmakla suçlanmaktadır.

Bilimin gelişmesiyle insan aklını şaşırtacak düzeye ulaşan teknolojik buluşlar ve uygulamalar tüm dünyada yaygınlaşmış ve herkes tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Teknoloji hemen herkes için yaşamın vazgeçilmezlerinden olmuş ve büyük bir çoğunluk yaşamalarını teknolojiye göre biçimlendirme ve planlama yolunu seçmiştir. Yaşam alanının dört bir yanını teknolojiyle donatan insanlar, teknolojinin belirlediği gündemle de yaşamaktadır (McPheat, 1996, s. 294). Kırsal alanlardaki tarım üretiminden kentsel alanlardaki fabrika üretimine geçen ve modern çağın koşulları içinde yepyeni bir kültür ve yaklaşımlarla yaşayan insan, dil başta olmak üzere pek çok kültürel değerini de yenilemiş, çağdaş öğelerle oluşturmuştur. *Bu kapsamda çağın en geçerli araçları ve en güçlü referansları olan medya da modern yaklaşımlar ve içeriklerle insanlara seslenmeye başlamışlardır* (Oggolder, 2012, s. 142). 20. yüzyılın ilk yarısına kadar daha çok siyah beyaz ve büyük ölçüde gerçeklerden oluşan bir içerikle insanlara seslenen medya, 21. yüzyıla doğru daha renkli ve insanın aklını ve duygularını zorlayan içeriklerle yayın yapmaya başlamıştır.

Teknolojinin katkılarıyla birlikte gazeteler renkli basılmaya başlanmış, radyo ve televizyon alıcıları yaygınlaşmış, televizyon stüdyodan çok uzaklarda yaptığı çekimleri

izleyicilere aktarmaya başlamıştır. Koşullar değişirken insanların yaşam biçimleri ve yaklaşımları da değişmiş, önceleri çoğunlukla çiftçilik yaparak üreten insanlar kent yaşamında biraz çalışıp daha çok eğlenerek zaman geçirmeye, kısa yolculukları bile motorlu taşıtlarla yaparak daha az hareket etmeye, ancak daha sık giysi değiştirmeye, daha çok yemeye başlamışlardır (Hoffman, 2011, s. 164). Temelde yüksek yaşam ritmini, hızlı yaşamayı, çok tüketmeyi ilke olarak benimseyen popüler kültürün başat araç olarak seçtiği televizyon da, modern çağın getirdiği kültürel değişime katkıda bulunmuştur. Televizyon ağırlıklı olarak popüler kültürü savunan anamal sahiplerinin ürettiği ürünlerin, popüler kültürden beslenen politikacıların söylemlerinin ve daha da ötesi, insanların daha gergin, dolayısıyla daha gerilimli yaşayarak daha umursamaz olmalarını, bu nedenle rahatlamak için her yola başvurmalarını savunan düşüncenin ilkelerinin yer aldığı programlar yayınlamaktadır (Womack, 2002, 19). Bu kapsamda geleneksel veya ulusal yahut ahlaki değerler çoğu zaman göz ardı edilirken, ahlaksızlık ve şiddet televizyonda yer bulmaktadır.

Son yıllarda da medyada ve özellikle medyanın en yaygın ve en çok izlenen aracı olan televizyonda şiddet içerikli yayınlar konusu çok fazla tartışılmakta, önemli bir toplumsal sorun olarak ele alınmaktadır. Çizgi filmlerden haber bültenlerine, tartışma programlarından dizi filmlere kadar hemen her yapımında şiddete rastlanan televizyon, şiddetin ilgi çektiği ve izlenmek istediği savıyla sürekli düzeyini arttırarak şiddeti değişik versiyolarla izleyicilere yansıtmaktadır (Monk-Turner, 2010, s. 111). Popüler kültürün etkileriyle hızlı ve çok tüketime alışan insanlar, kısa süreli ve heyecanlı televizyon iletilerini de severek tüketmekte, başta küçük amatör videolar olmak üzere heyecan, macera, tuhaflık ve şaşırtıcılık içeren her türlü yapıma ilgi göstermektedir. *Popüler kültür ve televizyonla birlikte, basit ama heyecanlı ve eğlenceli; kendisine zararı dokunmayan ancak başkalarını acı çektiğini gösteren yapımlara ilgi duyan bir kitle oluşmuştur* (Grindstaff ve Turow, 2006, s. 113). Kitap okumak yerine çoğunlukla televizyon izleyerek öğrenmeyi seçen bu kitle televizyonda tanık olduğu şiddeti de kanıksayan ve hoş gören bir yaklaşım oluşturmuştur.

Sanayi Devrimi'nden bu yana kentsel alanlarda ve çoğunlukla teknolojiye dayalı bir biçim içinde yaşayan ve teknolojiden yararlandığı kadar ona tutsak da olan insanlar, yine teknolojinin bir ürünü olan, kendilerini hem çok eğlendiren hem de dünyaya bağlayan televizyon çok fazla izlemekte, onun iletileriyle bilgi ve fikir sahibi olmaktadır. Teknolojinin olanaklarından sınırsız ölçüde yararlanan televizyon egemen gücüyle, insanlara nasıl konuşacaklarından ne giyineceklerine, hangi durumda ne kullanacaklarından ne zaman ağlayacaklarına kadar her şeyi öğretmektedir (Chrisman, 2013, 58). Tüm geleneksel ve klasik bilgi ve kültür araçlarını bir yana bırakarak televizyona yönelen insanlar, doğal olarak vazgeçilmez referans kaynağı olarak gördükleri televizyonda izledikleri her şeyi normal olarak kabul etmekte ve onun yasallığına inanmaktadır (Price, 2009, 201). Bu da, televizyonun şiddeti, savaşı ve katliamları bile normalleştirme gücü olduğu anlamına gelmektedir.

Televizyonun Niteliği

Alexsander Grasham Bell'in 1876'da ses dalgalarını elektriğe dönüştüren buluşuyla başlayan süreç, İskoç fizikçi James Clerk Maxwell'in bulduğu elektromanyetik dalgalar aracılığıyla görüntünün de aktarılması yöntemiyle birleşerek, gerek insanlık tarihinin gerekse iletişim dünyasının en etkili aracının bulunmasıyla sürmüştür: Televizyon. Yazılı ve sesli iletilerinin ardından, görüntülü iletileri de uzaktaki insanlara aktarmanın arayışı içinde olan insanlar, dünyanın değişik ülkelerinde yaptıkları çalışmalarla televizyonu geliştirmişlerdir. Bu buluş, taşradan kentlere göçün yoğunlaştığı ve yeni kentlilerin bir kültür bunalımıyla karşı karşıya kaldıkları döneme rastlamaktadır. "Televizyon, teknoloji

tarihinin önemli gelişmelerinden biri, ancak kültür tarihinin en büyük buluşu olarak değerlendirilmektedir” (Cereci, 2008, s. 131). Çünkü televizyon, kendine özgü bir kültür üreten ve bu kültürü geleneksel kültürlere alternatif olarak sunarak, pek çok toplumda kültürel dönüşümün birincil etkeni olan araçtır.

“Bir görüşe göre, sanayi devrimi ve ardından gelen kapitalist düşüncenin kültürel dışavurumlarının, gerek halk kültürünün, gerekse seçkin kültürünün geleneksel kültür biçimleri üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. Sanayi devrimine değin kutsal bir emanet görüşüyle özenle taşınan sözlü kültür ve edebi gelenek, sanayi devriminin heyecanlı ritmi ve arayışları içinde yerini daha temelsiz ve kolay anlaşılabilen unsurlardan oluşan bir kültüre bırakmıştır” (Matterlart, 2003, s. 82). Sanayi devrimiyle birlikte oluşmaya başlayan kentlerde, ilk yıllarda yaşanan kültürel sıkıntılar nedeniyle, televizyonun büyük bir ilgi ve ardından beğeni ve sevgiyle karşılaşması kolaylaşmıştır.

“Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi, teknolojinin yükselişi, kentleşme gibi tüm yeryüzünü etkileyen gelişmelerle yaygınlık kazanan kitle demokrasisi ve televizyon aynı dönemde ortaya çıkmışlar, ancak insanların yaşamlarında ayrı yerler edinmişlerdir” (Cereci, 1996, s. 12). Hızlı kentleşme ve denetimsiz büyümenin sonucu olarak kendini gösteren kent karmaşası, toplumsal bir çöküntüye neden olacağı noktada, televizyonla karşılaşarak uyumaya başlamış, televizyon böylece, evrensel bir toplumsal sorunun doğal çözümü olmuştur.

“Kentleşme süreciyle birlikte, yüzlerce yıldır geleneksel bir kültür oluşturdukları kırsal alandan kentlere göçen insanlar, çoğunlukla yalnızca maddi varlıklarını yanlarında kentlere taşıyabilmiş, geleneksel değerlerinin, kültürel varlıklarının büyük bölümünü kırsal alanlarda bırakmışlardır” (Laba, 1979, s. 162). Geride bıraktıkları değerler, kültür ürünleri, yaşam biçimleri gerçekte, toplumsal ruhu oluşturan, insanları bir arada tutan, onlara yaşama heyecanı veren, yaşam için gerekli bilgileri örgütleyen, zor anlarında çözümler üreten unsurlardan oluşmaktadır. Kente taşıyamadıkları veya kısmen taşıdıkları halde kentlerde yaşatamadıkları geleneksel kültürün yokluğu kentlerde toplumsal bunalıma neden olmuştur.

“Teknolojinin, düşünsel gelişimin ve göçleri yoğunlaştıran kentleşmenin kültürel bir soruna dönüştüğü dönemde, kendine özgü bir kültürün üreticisi ve kent halklarına aktarıcısı olarak televizyon, bu sıkıntılı dönemin kurtarıcısı olmuştur” (Cereci, 1996, s. 15). Televizyonun, tekniğinden kaynaklanan kolay anlaşılabilirliği ve eğlenceli içeriği, onun kısa sürede bir kültür aracı olarak insanların yaşamında vazgeçilmez bir yer tutmasıyla sonuçlanmıştır. Geleneksel yaşam biçiminin ve geleneksel bilgilerin yaşamdan uzaklaşır yerini çağdaş kitle kültürü ve popüler kültür ürünlerine bıraktığı dönemlerde televizyon, referans olarak gösterilen bir kaynağa dönüşmüştür.

Donanım açısından en yetkin niteliklere sahip televizyon, iletişim teknolojisinde yeniliklere yol açan bir kaynak niteliği de taşımaktadır (Oudshoorn vd., 2004, 36).Televizyonun ardından toplumsal koşulları, sorunları dikkate alan, güncel koşulları göz ardı etmeden bilgisayar teknolojisi ve dijital dünyayı da kapsayan iletişim teknolojileri üzerinde çalışılmıştır (Oudshoorn vd., 2004, s. 44). Özellikle bilgisayar teknolojisiyle birlikte çok büyük yapımların kavuşan ve çok boyutlu, heyecanlı imge dünyaları kurmaya yönelik televizyon, tam anlamıyla eğlencenin aracı konumuna gelmiştir.

Türkiye genelinde 26 ilde yaşayan 1421 televizyon izleyicisiyle yüzyüze görüşülerek yapılan bir araştırmada sorulan “televizyonun bir iletişim aracı olduğuna inanıyor musunuz?” sorusunun, araştırmaya katılan 1421 izleyiciden 1089u tarafından “evet” biçiminde yanıtlandığı, 319 izleyicinin “hayır” diyerek, 23 izleyicinin de “kısmen” yanıtıyla

soruyu yanıtladığı öğrenilmiştir. İzleyicilerin büyük çoğunluğunun, televizyonun bir iletişim aracı olduğuna inandıklarını söylemesi, televizyonun Türk toplumunda çok önemli bir bilgi kaynağı ve referans noktası olarak görüldüğünün açıklaması olarak değerlendirilmiştir (Bölge Gazetesi, 2009, s. 4). Ancak aynı araştırmada izleyicilerin önemli bir bölümü, televizyonu eğlenmek amacıyla izlediklerini de açıklamışlardır.

Televizyon, bir standardizasyon ve dünyaya uyum aktörüdür. Bu kısmen, insanları düşlere ve psikolojik telafi mekanizmalarına götürdüğü için böyledir; ancak aynı zamanda, açıkça görülebilir bir nesne ile onun mümkün anlamları -imaj çokluğu ve değişikliği tarafından gizlenen anlamları- arasındaki sürekli dikatomiden dolayı da böyledir. Anlam dışarıda bırakılmakta, ancak nesne orada kalmaktadır. Televizyon zorunlu olarak bir antisürrealizm gibi, anlamı ortadan kaldıran bir eylemde bulunmaktadır. Televizyon, varlıkların doğrudan kendilerini gösterdiği için insanları tatmin etmektedir (Ellul, 1998, s. 174). Ancak bu tatmin, kalıcılığı sağlayamamaktadır. Televizyon görüntüleri ve görsel etkiler kısa bir süre sonra insan belleğinden silinmektedir.

İzleyicinin, televizyona yönelik oyalanmak için televizyon izleme amacı, televizyon görüntülerinde de yönetmen ve kameramanların daha karmaşık, daha gürültülü, çok renkli görüntüleri oluşturma çabasıyla sonuçlanmaktadır. Televizyon çalışanı, izleyicilerin çok unsurlu imge dünyaları içinde yitip gitme isteklerini karşılama çabasıyla, olabildiğince karmaşık, ancak belirli bir anlam temeli üzerine oturmeyen görüntüler oluşturmaktadır. Oysa yalın olanda daha çok öz, daha çok anlam bulunmaktadır. Yalın olandaki öz daha gerçek ve daha yetkindir (Aquinas, 2007, s. 19). Ancak bu gerçek, televizyon çalışanlarının, televizyon izleyicilerinin beklentileri üzerine kurduğu çıkar planlarıyla örtüşmemektedir.

“Kentleşme süreci, ülke yönetimi, kent sınıfları ve endüstriyel gelişim arasında oluşan popülist birleşimler için bir temel yaratmıştır. Bu kapsamda kent yaşamı ve taşra yaşamı, kentliler ve taşralılar birbirlerinden önemli ölçüde ayrılmışlar, yeni kimliklerle yaşamdaki yerlerini almışlardır. Tarımda çalışanların azalması, kent yaşamında yeni iş alanlarının ortaya çıkması toplumdaki ayrışmayı hızlandırmış, yeni toplumsal sorunlar için de temel oluşturmuştur” (Roberts, 1990, s. 672). Ancak kentleşme sürecinde yaşanan ayrışmalar, televizyonun etkisiyle kısmen ortadan kalkmış, televizyon, kentlerdeki ve taşradaki eşit yaygınlığıyla insanları birbirlerine yaklaştırmıştır.

Taşradan göçüp gelenlerin de katılımıyla çok unsurlu bir yapı gösteren kentlerde, sorunlu, çelişkili, güç de olsa, yaşamın doğal gereği olarak bir kültür üretilmekte, bilimsel ve teknolojik gelişimin ürünleri de bu kültür içinde yerini almaktadır. Teknolojinin ürünleriyle kent kültürü, sürekli etkileşim içinde kent yaşayanlarının yaşamını bütünlemektedir. “Televizyonla ilgili ilk izlenimler dünyanın her yerinde konut yapımı, banliyölerin ortaya çıkışı, tüketimin artması, boş zamanların artması ve çalışanlar üzerindeki iş baskılarıyla birlikte kendisini göstermiştir” (McCarty, 1995, s. 31). Her kent, kendi yapısını oluşturan unsurlar ve bu unsurları da biçimlendiren televizyonla birlikte, çağın koşullarına uygun kültürünü üretmektedir.

“Teknolojinin, düşünsel gelişimin ve göçleri yoğunlaştıran kentleşmenin kültürel bir soruna dönüştüğü dönemde, kendine özgü bir kültürün üreticisi ve kent halklarına aktarıcısı olarak televizyon, bu sıkıntılı dönemin kurtarıcısı olmuştur” (Cereci, 1996, 15). Televizyonun, tekniğinden kaynaklanan kolay anlaşılabilirliği ve eğlenceli içeriği, onun kısa sürede bir kültür aracı olarak insanların yaşamında vazgeçilmez bir yer tutmasıyla sonuçlanmıştır. Sanayi Devrimi'ne kadar geleneksel yöntemler ve geleneksel araçlarla yaşamlarını yönlendiren toplumlar, teknolojinin gelişmesiyle birlikte yaşamlarını teknolojiye koşut olarak biçimlendirmiş, bu kapsamda televizyona büyük bir önem ve yer vermişlerdir

(Taylor, 2000, s. 188). İnsanların yaşamlarında yerleşik bir konum edinmesinin üzerinden yüz yıl bile geçmeden yaşamsal bir araca dönüşen televizyon, kendine özgü kültürle artık yalnızca kentli insanların değil, tüm insanların yaşamlarını donatan araç haline gelmiştir.

Üretimde bulunmaksızın sürekli tüketime ve bu süreç içinde geleneksel değerlerden uzaklaşmaya dayalı popüler kültürün temel aracı olan televizyonun tekniği, popüler kültürün düşünceyi, felsefeyi, üretimi engelleyen ilkeleriyle örtüşmektedir. Televizyon, ortaya çıktığı dönemlerden bu yana popüler kültürün en etkin aracı olarak insanların yaşamında yer alırken, dünyanın yaşadığı iki büyük savaşın ardından tam anlamıyla bir eğlence aracı niteliğiyle insanların yaşamını renklendirip onların sınırlarını gevşetmeyi amaçlamıştır (Hartley, 2005, s. 92). Bu amaç çerçevesinde, geçmişi anımsamama ilkesi gereğince zihinde saklama, geçmişi koruma yetisini yok etmeye de yönelmiştir.

Modern çağ, bireysel ve hatta bencil olarak yaşama atmosferi oluşturduğu dünyasında insanları, daha çok çıkara ve çıkar için başkalarına zarar verme yaklaşımına dayalı bir kültürle kuşatmış, insanların haksızlıkların ve ahlaksızlıkların farkına varmamaları veya alışmaları için de çok sayıda oyalayıcı eğlence aracı ve yöntemi geliştirmiştir. 21. yüzyılın daha çok demokrasi ve insan hakları söylemlerine rağmen daha çok savaş ve hak ihlali gerçeğini yansıtırcaasına yayınlar yapan televizyon kanalları da modern çağın gereklerine ayak uydurarak, bazen ahlak sınırlarını zorlayan, bazen şiddeti meşrulaştıran, hatta bazen yasaları zorlayan yayınlar yapmaya başlamışlardır (Lunt, 2009, s. 130). Popüler kültürün etkileriyle sürekli en yeniyi ve en hızlıyı arayan insanlar için de televizyonun heyecan verici yayınları çekici hale gelmiştir.

Stüdyo Haberlerinden Canlı Savaşlara

Dünyada kentsel yapılanmanın yaygınlaşıp insanların yeni bir kültürle yaşamaya başladıkları 20. yüzyılın ortalarında bir büyü gibi yaşamın içine giren televizyon, ilk başlarda insanların doğallıklarına ve saflıklarına koşut olarak yalın ve şaşırtmacadan uzak yayınlar yapmıştır. İlk haber bültenleri, televizyon kanalındaki stüdyodan, dar bir alanda yaşanan olayların kısa ve yalın tümcelerle aktarılmasından oluşmuştur. Haber stüdyosunun dekorundan spikerin kostümüne, haberi oluşturan tümcelerden spikerin ses tonuna kadar her unsur, izleyicilerin düşün dünyalarının ve algılarının yalınlığı ölçüsünde yalın hazırlanmıştır. Teknolojik koşullar nedeniyle ilk haber bültenlerinde çok fazla stüdyo dışı görüntü kullanılmamıştır (Gilliam, ve Iyengar, 2000, s. 569). Başlangıçta insanları önce içinde yaşadıkları çevreden, daha sonra da ülke ve dünyada haberdar etmek olan televizyon haberleri, giderek insanları şaşırtan, hatta dehşete düşüren gösteri programlarına dönüşmüştür.

Stüdyo programlarını ardından naklen yayınlarla tanışan televizyon izleyicileri, kendi dünyalarında, yaşamın içinde olup da stüdyonun dışında gerçekleşen olayları izlemekten heyecan duymuşlardır. Naklen yayın, bir olay veya etkinliğin, gerçekleşikten hemen sonra televizyonda olduğu gibi yayınlanmasıdır. Kilisedeki ayinlerden lise bahçelerindeki mezuniyet törenlerine kadar kulakla duydukları pek çok olayı evlerinin içinde televizyon ekranında görmek insanları mutlu ve tatmin etmiştir (Lenz ve Lawson, 2011, s. 567). İlerleyen yıllarda yaşamlarında daha pek çok yeniliği ve ürünü tanıyan insanlar, doğallıklarını, saflıklarını ve dürüstlüklerini uzun bir süre korumuşlardır. Görkemli sahne şovları, karton kapaklı romanlar gibi unsurlarla yaygınlaşan kitle kültürüyle birlikte insanların yaklaşımları ve beklentileri de değişmeye başlamış; daha önce ahlaksızlık sayılan bazı davranışlar normalleşme eğilimi göstermiştir (Gartman, 2002, s. 273). İnsanların yaklaşımları ve beklentileri değiştikçe televizyon da yalınlıktan ve ahlaki

değerlerden uzaklaşarak daha gösterişli, göz kamaştırıcı, şaşırtıcı, ürpertici yayınlar yapmaya başlamıştır.

Ahlaki yozlaşmanın da içinde bulunduğu kültürel değişim, insanların daha önce ahlak sışı saydıkları davranışları yavaş yavaş normal, hatta yasal saymaya başlamaları, dünyanın pek çok yerinde hırsızlıkların, cinayetlerin, tecavüzlerin artması: dünyada egemenlik kurmak isteyen güçlerin, devletlerin, örgütlerin işgalleri, hak ihlalleri, saldırılarıyla eş zamanlı olarak ilerlemektedir. *Tüm geleneksel ve yöresel kültürlerin küresel kültüre doğru dönüştüğü, hukuk ve ahlak kavramlarının geçerliliğini yitirdiği eş zamanda toprak işgalleri, katliamlar, başka ülkelere kaçış ve sığınma gibi gerçekler de yaşanmaktadır* (Fabiansson, 2007, 43). Televizyon da tüm gerçekleri, ileri teknolojiyle toplayıp tüm dünyaya aktarmaktadır. Yaşanan gerçeklerin eş zamanlı olarak canlı yayın tekniğiyle izleyicilere aktarılması televizyon kanallarına hem çok para kazandırmakta, hem de saygınlık sağlamaktadır.

8 Ocak 2015 tarihinde Fransa'nın başkenti Paris'te yaşanan Charlie Hebdo dergisine yapılan baskında 12 kişinin öldürülmesinin ardından Fransız polislerinin saldırganları tespit etmesi ve takibe almasıyla başlayıp, 9 Ocak'ta saldırganların bir matbaayı ve bir marketi basması ve çok sayıda kişiyi rehin almasıyla devam eden polisiye süreç, polisin akşam saatlerinde planlı bir operasyon başlatmasıyla izleyici heyecanını doruğa taşımış ve olup bitenler televizyon ekranlarından canlı olarak yayınlanmıştır. İzleyicilerin merak ve heyecanla izlediği ve sonucunu öğrenmek için ekran başından ayrılmadığı operasyonların sonunda saldırganlar öldürülmüş; saldırının ve operasyonların değerlendirilmesi ve yorumlanması günlerce sürmüştür. Başkalarının canının yanması üzerinden canı yanmayanlara heyecan verici iletiler aktarma yöntemi televizyon kanallarının sıkça kullandığı bir yoldur (Hanssen, 2011, s. 197). Paris'teki baskının ekranları yansması da izleyicilerde heyecanlı bir gerçek film etkisi yaratmış, sonra her şey silinip gitmiştir.

Son bir yüzyılda, önceki yüzyılda yapılan buluşların, geliştirilen tekniklerin ve düşünsel yaklaşımların etkisiyle de büyük değişim ve dönüşümler yaşanmış, 20. ve 21. yüzyıllarda yaşayanlar sayısız yeni unsur, düşünce ve biçimle tanışmışlardır. *Bu süreçte siyasal yaklaşımlar, devlet algısı, yönetimle ilgili konular da değişmiş, geçmiş yüzyıllardaki sömürgecilik ve kölelik biçim değiştirmiştir* (Burns, 2012, s. 21). 20. yüzyılın son çeyreğinde ve 21. yüzyılın başlarında yaşanan işgaller ve bölgesel çatışmalar aylarca dünyanın gündemini oluşturmuş, uzun süre insanların zihinlerini meşgul eden gelişmeler televizyon kanallarından canlı olarak yayınlanmış, yayınların içeriğinin izleyicilerde oluşturduğu tinsel ve düşünsel etkiler değerlendirilmemiştir (Çelik, 2015). Televizyon ekranlarında sık sık bir cinayetin veya soygunun gerçek çekimlerini, çatışmaların, savaşların ürkütücü görüntülerini izleyen, katliamlara canlı olarak tanık olan izleyiciler televizyon aracılığıyla şiddete alışmış, cinayeti veya şiddeti normal ve "meşru" bir davranış olarak algılamış ve uygulamaktan da çekinmemiştir (Udall vd., 2000, s. 283). Canlı savaş ve çatışma görüntüleri de insanların algısını pekiştirmiştir.

Dünya üzerindeki savaşları ve çatışma haberlerini gazetelerden, radyodan ve televizyon haber bültenlerinden izleyen insanlar, 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı'nı CNN televizyonundan canlı olarak izledikleri yaşamlarında yepyeni bir pencere açılmış, gündemleri yeni bir heyecanla hareketlenmiştir. Artık savaşları bile canlı olarak izleyen modern çağ insanı, eskilerden daha yüce, daha değerli, daha güçlü olduğunu hissetmeye başlamıştır (Cordle, 2007, 117). Televizyon kanallarının canlı savaş yayınıyla ne kadar çok para kazandığını düşünmeden, savaşı yaşayan insanların acısını hissetmeden coşkulu bir heyecanla çağın teknolojisine minnet duymuşlardır (Cereci, 2004, s. 78). İlerleyen yıllarda da

savaşları veya çatışmaları yahut uluslararası etkinlikleri canlı olarak yayınlamak yaygınlaşmıştır.

Televizyon kanallarının en ilginç, en sansasyonel olanı en abartılı biçimde yayınlayarak izleyici sayısını arttırma yaklaşımı, pek çok toplumsal değer, ahlak kuralının çiğnenmesi, normal karşılanması sonuçlarını da beraberinde getirmiştir (Nichols, 2005, s. 13). Yüksek ritimli modern yaşam biçemi içinde sürekli heyecan arayan insanlar için de televizyon, kolay ve ucuz bir heyecan ve eğlence kaynağı olarak algılanmış ve vazgeçilmez bir yaşamsal unsur olarak yaşamın içine yerleştirilmiştir (Luna-Firebaugh ve Fox, 2010, s. 79). *Her gün insanların yaşamındaki temel referans olarak izlenen televizyonun iletileri zamanla davranışlara ve toplumsal biçeme yansımış, yaşamsal unsurlar ve yaklaşımlar değişmiştir* (Press, 2009, s. 143). Televizyonun metropollerden köylere kadar yaygınlaştığı modern çağda, televizyonun iletileriyle yaşayan ve onun önerileriyle yol alan toplumlar oluşmuştur.

İlk çağlardan bu yana insanlar, düşünce, duygu ve izlenimlerini başkalarına aktarabilecek araçlar bulmaya çalışmışlardır. Yazılı ve sesli iletilerinin ardından, görüntülü iletileri de uzaktaki insanlara aktarmanın arayışı içinde olan insanlar, dünyanın değişik ülkelerinde yaptıkları çalışmalarla televizyonu geliştirmişlerdir. Bu buluş, taşradan kentlere göçün yoğunlaştığı ve yeni kentlilerin bir kültür bunalımıyla karşı karşıya kaldıkları döneme rastlamaktadır (Gibrat, 1966, s. 1019). *“Televizyon, teknoloji tarihinin önemli gelişmelerinden biri, ancak kültür tarihinin en büyük buluşu olarak değerlendirilmektedir”* (Cereci, 2008, s. 131). Çünkü televizyon, kendine özgü bir kültür üreten ve bu kültürü geleneksel kültürlerle alternatif olarak sunarak, pek çok toplumda kültürel dönüşümün birincil etkeni olan araçtır. Özellikle hızlı tüketime dayalı, basit unsurlardan oluşan popüler kültür, televizyonu besleyen en büyük kaynaktır. Her unsuru değişen ve dönüşen dünyanın en acıklı veya ürkütücü gerçekleri de canlı yayınlarla izleyicilere ulaştırılmaktadır (Robinson ve Martin, 2009, 82). Televizyon izleyicileri çoğu zaman, acıklı veya ürkütücü gerçekler olduğunu bilseler de, ekrandaki şiddet ve vahşet görüntülerini isteyerek izlemektedir.

Baudrillard’a göre, teknolojinin bir ürünü olan televizyon toplumsal sistemden soyutlanmış bir araç olarak egemen toplumsal güce dönüşmüş, MacLuhan’ın da söz ettiği gibi iletinin kendisi olmuş, insanları modern düşüncenin yarattığı heyecanlı bir gösterinin içine çeken araç kimliği kazanmıştır (Spigel, 2004, s. 256). Çoğu zaman ahlaki değerleri görmezden gelerek her konuyu izleyicilere canlı yayınla anında aktarma yoluyla kazanç sağlama yoluna giden televizyon, savaşların ver terör olaylarının yaygınlaştığı, cinayetlerin neredeyse yasal hale geldiği dünya konjonktüründen fazlasıyla yararlanmaktadır (Meyrowitz, 2009, s. 45). Uluslararası siyasal planlar, egemenlik ve sömürgecilik yaklaşımları ve popüler kültür işbirliğiyle uygulanan savaş ve çatışma oyunları da televizyon yayınlarını beslemektedir.

SONUÇ

Binlerce yıl kırsal alanlarda çiftçilik yaparak yaşayan insanlar, Sanayi Devrimi’nin ardından kentsel alanlara göçerek yerleşmişler ve yeni bir kültürle yaşamaya başlamışlardır. Modern kültür diye de tanımlanan bu kültür büyük ölçüde teknolojiye ve teknolojinin getirdiği yaklaşımlara dayalı, bir yandan insanın işini kolaylaştırırken bir yandan da insanı egemenliği altına alan bir kültürdür. İnsanları, düşünüp, çalışıp üretmekten çok tüketip eğlenmeye, gereksiz işler yaparak zaman geçirmeye yönlendiren ve bunun için araç ve ürünler sunan yeni çağ kültürü, insanları yepyeni bir vicdan, hukuk ve ahlak anlayışıyla geleceğe hazırlamaktadır. Modern kültür içinde büyük kitleler üzerinde egemen olmanın başlıca aracı da, çok geniş alanlarda çok fazla izlenen televizyondur.

Başlangıçta, o çağın insanları gibi duru, yalın, gösteriş ve riyadan uzak yayınlarla izleyicilere seslenen televizyon, çağlar içinde yaşanan teknolojik ve kültürel dönüşümle birlikte değişmiş, çağın koşulları çerçevesinde, insanların tepki göstermez duruma geldikleri unsurlarla yayın yapmaya başlamıştır. Giderek düzeyini yitiren siyaset, kişisel çıkarlara dayalı ekonomi hareketleri, kolay ve niteliksiz sanat çalışmaları, yalnızca yapılmış görünmek için yapılan bilim yaşamının içinde yaygınlaşmış, televizyon da benzer yaklaşımlarla yayın yapmaya başlamıştır. Bu nedenle televizyon ekranlarında devlet başkanlarının seks yaşamlarından terör örgütleri tarafından kaçırılan gazetecilerin başlarını kesilmesine kadar eskiden insanların vicdanlarını kabul etmediği konular televizyon kanallarının başlıca yapım malzemeleri haline gelmiştir.

Hukuk, ahlak ve vicdan gibi kavram ve uygulamaların çağ dışına itildiği modern dönemde bir yandan değişik coğrafyaları ele geçirip işgal etmek, kişisel çıkarları için çok sayıda insanı öldürmek, sıradan insanların huzur içinde yaşamalarını engellemek gibi eğilimler de artmış, söz konusu gerçeklerin televizyonda görülme oranı da gerçekleriyle aynı düzeye ulaşmıştır. Dünyadaki hukuk dışı, ahlaksızlık ve şiddet eylemlerinin televizyona yansması ve hatta bunların canlı olarak yayınlanması, hukuksuzluğu, ahlaksızlığı ve şiddeti normalleştirmekte ve zamanla meşrulaştırma tehlikesi doğurmaktadır.

KAYNAKÇA

- AQUINAS, Thomas (2007). Varlık ve Öz. Çev: Oğuz Özügül. İstanbul: Say.
- BÖLGE Gazetesi (2009). "En Çok İzlenen Medya". 13.03.2009. S. 4.
- BURNS, S. (2012). "Better for Haunts": Victorian Houses and the Modern Imagination. *American Art*, 26 (3), 2-25.
- CERECİ, Sedat (1996). Televizyonun Sosyolojik Boyutu. İstanbul: Şule.
- CERECİ, S. (2004). Haber ve Röportaj Tekniği. Ankara: Şubat.
- CERECİ, S. (2008). Mağaradan Ekran Görüntünün Öyküsü. Ankara: Nobel.
- CHRISMAN, R. (2013). "The Role of Mass Media in U.S. Imperialism". *The Black Scholar*, 43 (3), 56-60.
- CORDLE, D. (2007). "In Dreams, In Imagination: Suspense, Anxiety and the Cold War in Tim O'Brien's 'The Nuclear Age'". *Critical Survey*, 19 (2), 101-120.
- ÇELİK, S. (2015). Fransa Notları ve Charlie Hebdo Baskını. <http://rasthaber.net/fransa-notlari-ve-charlie-hebdo-baskini/>. 12.01.2015.
- ELLUL, Jacques (1998). Sözü'nün Düşüşü. Çev: Hüsamettin Arslan. İstanbul: Paradigma.
- FABIANSOON, C. (2007). "Young People's Perception of Being Safe - Globally & Locally". *Social Indicators Research*, 80 (1), 31-49.
- GARTMAN, D. (2002). "Bourdieu's Theory of Cultural Change: Explication, Application, Critique". *Sociological Theory*, 20 (2), 255-277.
- GIBRAT, R. (1966). "The Culture of Science and Letters: and the Engineer". *Journal of the Royal Society of Arts*, 114 (5124), 1013-1027.
- GILLIAM, F. D. ve IYENGAR, S. (2000). "Prime Suspects: The Influence of Local Television News on the Viewing Public". *American Journal of Political Science*, 44 (3), 560-573.
- GRINDSTAFF, L. ve TUROW, J. (2006). "Video Cultures: Television Sociology in the 'New TV' Age. *Annual Review of Sociology*, (32), 103-125.
- HANSEN, C. (2011). "You Were Right, Old Hoss; You Were Right": Jack London in Jon Krakauer's *Into the Wild*". *American Literary Realism*, 43 (3), 191-197.

- HARTLEY, John (2005). "Daytime TV". *The Television Genre Book*. Ed. Glen Creeber. P. 92-94. London: British Film Institute.
- HOFFMAN, S. W. (2011). "Last Night, I Prayed to Matthew": Matthew Shepard, Homosexuality, and Popular Martyrdom in Contemporary America". *Religion and American Culture: A Journal of Interpretation*, 21 (1), 121-164.
- LABA, Martin (1979). "Urban Folklore: A Behavioral Approach". *Western Folklore*, 38 (3), 158-169.
- LENZ, G. S. ve LAWSON, C. (2011). "Looking the Part: Television Leads Less Informed Citizens to Vote Based on Candidates' Appearance". *American Journal of Political Science*, 55 (3), 574-589.
- LUNA-FIREBAUGH, E. M. ve FOX, M. T. (2010). "The Sharing Tradition: Indian Gaming in Stories and Modern Life". *Wicazo Sa Review*, 25 (1), 75-86.
- LUNT, P. (2009). "Television, Public Participation, and Public Service: From Value Consensus to the Politics of Identity". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 625, 128-138.
- MATTELART, Armand-Michele (2003). *İletişim Kuramları Tarihi*. Çev: Merih Zıllıoğlu. İstanbul: İletişim.
- MCCARTY, Anna (1995). "The Front Row is Reserved for Scotch Drinkers: Early Television's Tavern Audience". *Cinema Journal*. 34 (4): Summer 1995, 31-49.
- MCPHEAT, D. (1996). "Technology and Life-Quality". *Social Indicators Research*, 37 (3), 281-301.
- MEYTOWITZ, J. (2009). We Liked to Watch: Television as Progenitor of the Surveillance Society. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 625, 32-48.
- MONK-TURNER, E. ve HEISERMAN, M. ve JOHNCON, C. ve COTTON, V. ve JACKSON, M. (2010). "The Portrayal of Racial Minorities on Prime Time Television: A Replication of the Mastro and Greenberg Study a Decade Later". *Studies in Popular Culture*, 32 (2), 101-114.
- OGGOLDER, C. (2012). "Inside – Outside. Web History and the Ambivalent Relationship between Old and New Media". *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*, 37 (4), 134-149.
- OUDSHOORN, N. ve ROMMES, E. ve STIENSTRA, M. (2004). "Configuring the User as Everybody: Gender and Design Cultures in Information and Communication Technologies". *Science, Technology & Human Values*. 29 (1), 30. 63.
- NICHOLS, R. L. (2005). "Western Attractions". *Pacific Historical Review*, 74 (1), 1-18.
- PRESS, A. (2009). "Gender and Family in Televisions Golden Age and Beyond". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 625, 139-150.
- PRICE, M. E. (2009). "End of Television and Foreign Policy". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 625, 196-204.
- ROBERTS, Bryan R. (1989). "Urbanization, and Development". *Sociological Forum*. 4 (4): December 1989, 665-691.
- ROBINSON, J. P. ve MARTIN, S. (2009). "Of Time and Television". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 625, 74-86.
- SPIGEL, L. (2004). "Entertainment Wars: Television Culture after 9/11". *American Quarterly*. Vol. 56. No: 2. S. 235-270.
- TAYLOR, Timothy D. (2000). "World Music in Television Ads". *American Music*. 18 (2): 162-192.

- UDALL, S. L. ve DYKSTRA, R. R. ve BELLESİLES, M. A. ve MARKS, P. M. ve NOBLES, G. H. (2000). "How the West Got Wild: American Media and Frontier Violence A Roundtable". *The Western Historical Quarterly*, 31 (3), 277-295.
- WOMACK, S. (2002). "Popular Media Representations of Beat Culture; or, Jack Kerouac Meets Maynard G. Krebs". *Studies in Popular Culture*, 24 (3), 17-24.